

**Commentariorvm, Ac Dispvtationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Cognitioni Spiritus sancti, vt obiecti per se motui non producitur verbum.
c. 4.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](#)

patris nimirum, & ipsius verbi tanquam circa obiectum per se necessarium, & requiritum veratur. Confusio dixi *Intuituum*, vt ostenderem falsum esse sententiam, quam eodem capite secundo retuli, & ibidem etiam impugnai. eorum, qui assertunt, verbum produci notitia abstractiva ipsius verbi. Eam vero notitiam esse intuituum rei praesentis, & existentis, sic probro. Cum producio verbi sit actus scientie, & intellectio, & produci verbum nihil aliud sit, quam intelligi, ut disputat, 112. cap. 2. & 3; monstrauimus, effigi, eodem actu ipsum simul produci, & intelligi, imo verbum produci, idem esse, quod intelligi, cum autem producitur verbum; eius producio ad esse ipsius terminatur, ergo & cognitio similiter, cunque simul sit paternitas cum filiatione, non solum natura, sed etiam nostro modo intelligendi, necesse est, intellectio notionalem patris ad ipsum quoque paternitatem terminari. Absurdum vero, quod inferebamus pro Scientia, nempe verbum esse sui ipsius imaginem nisi ex ipso tanquam obiecto procedit, minime sequitur, ut enim verbum sit imago aliquis tanquam obiecti, debet ab eo realiter distinguiri, nihil enim sui ipsius imago est, & imago invniuersum originem includit ab eo, cuius est imago, ut disput. 145. c. 3. dicemus.

At obficciat aliquis, si verbum producitur cognitione sui ipsius, sit, ut prius fuerit in memoria patris in actu primo per modum obiecti, eorum autem, quae sunt in intellectu per modum actus primi, verbum est imago, erit ergo verbum imago sui ipsius. Respondeo primum, eodem modo intelligi de his solum, quae sunt in actu primo intellectus, à quibus realiter differt verbum, talis enim distinctione necessaria est inter imaginem, & id cuius est imago: cum igitur verbum non distinguatur à scipio: etiam si dicamus, fuisse in intellectu paterno per modum actus primi, non licet inferre esse sui ipsius imaginem.

Deinde verbum diuinum non fuit in memoria patris veluti in actu primo, eo modo, quo sunt obiecta intelligibilia, quae solum actu secundo intelliguntur, non tamen producuntur, sed fuit in memoria Patris tanquam in principio producentes simul, & intelligente, quia verbum diuinum simul à Patre producitur, & intelligitur: imo eius intelligi est produci, acutum verbum solum potest esse imago eorum, que fuerunt in memoria Patris in actu primo per modum tantum obiecti intelligibilis: haec enim representare potest: sed non est imago eius, quod fuit in memoria Patris, vt in principio producitur, & ideo non est imago sui ipsius. Id quod in humanis licet intueri: nam verbum nostrum mentis, quod fuit in memoria, & actu primo intellectus, non est imago sui: quia fuit in illo in principio producitur: est tamen imago obiecti, quod representat: quia illud fuit in actu primo intellectus, ut obiectum tantum, non vt in principio producitur.

Est tamen observanda differentia inter paternitatem, & filiationem: nam diuerso modo comparantur cum cognitione notionali, quae est verbi producio. De filiatione iam diximus, ut obiectum per se pertinere ad cognitionem notionalem eo modo, ut explicatum est: de paternitate vero dicendum est: ad eam quoque spectare, ut obiectum per se ex parte principij, non quia prius ratione

est, quam verbum: sed quia ex parte Patris concurredit, non solum ut proprietas modificans essentiam adest potentiae generantis: sed etiam ut obiectum, quod ex parte principij etiam intelligitur ipsa productione verbi. Quare dicendum est, pertinetiam esse in intellectu prima persona in acto primo veluti obiectum in specie, tractu secundo intelliguntur: nam eorum sententiam, qui dicunt, solam essentiam se habere ut obiectum per se motiuum ad productionem verbi, falsam existimo. Quod vero in confirmationem afferunt, nullus momenti est: dicunt enim, notionalem intellecti cognitionem, qua productur verbum, nihil aliud esse, quam essentialem cognitionem modificatam proprietate personali: hæc autem debet esse prior secundum rationem, quam persona: quia essentia cognitio prior est: ergo non debet terminari ad personas. At quis non videat, hoc argumento nihil probari? Nam intellectio, qua productur persona, non debet esse prior secundum rationem, sed tantum prior origine: quam sit persona producta, prioritas autem originis, ut cap. sequenti dicemus, non est proprietatis secundum rationem, sed quæ sunt origine priora alijs, solent esse simili ratione cum illis. Nam intellectio, qua productur persona, non solum est intellectio, sed etiam productio, ac proinde etiam ut intellectio versatur circa id, quod producit, & quod productum, complectitur ergo Patrem, & filium, unum quaque suo modo, ut explicavimus.

Sola essentia esse obiectum per se motiuum ad productionem verbi male probatur aliqui.

C A P V T IV.

Cognitione Spiritus sancti, ut obiecti per se motiuum, non productur verbum.

V Erumenimero de tercia persona difficultior multo quæstio est, an per cognitionem illius, tanquam obiecti per se requisiti, procedat verbum. Nam præter eos, qui dicunt, per cognitionem illius sub esse possibili, aut futuro verbum procedere, quorum sententiam refutamus c. 2. alii existimant, produci verbum per intuitivam cognitionem Spiritus sancti, tanquam iam præsentis, id quod duabus rationibus confirmant. Una est, quia verbum non solum procedit, ut verbum, sed etiam ut spirator, ergo dum pater producit verbum, non solum ipsum cognoscit ut verbum, sed etiam ut spiratorem. Cognoscit autem pater hoc modo filium notitia perfecta, quam vocant comprehensum, ergo cognoscit simul terminum illius, sed terminus est Spiritus S. ergo eo ipso cognoscit Spiritus sanctus. Altera ratio, Cognitio, qua per se procedit verbum, est comprehensua, & intuitiva essentia, essentia autem est idem omnino cum personis, ergo eadem cognitione, tam necessaria est essentia, quam personarum omnium, & haec forsitan opinio tribui potest. Cato in art. 3. huius quæsti, ille enim prænotauit. huius disputationis, assertit, verbum procedere à Spiritu sancto ut cognitione, & secundum esse intelligibile. Vtrum vero esset haec notitia Spiritus sancti iam existens, quam vocant intuitivam, an futuri, aut possibilis, quam dicunt abstractam, ipse Gaietanus non explicituit.

Ego vero censco, Spiritum sanctum non posse comparari ut obiectum per se requisitum ad productionem verbi, quam sententiam colligo ex firmaveri:

Q. 2 Scors

Sicut locis allegatis in 2. capit. eam que sic probo; quia alioquin lequeretur, verbum esse imaginem Spiritus sancti; est enim nunc similitudo illius ipsum representans, quia est verbum illius, & tunc insuper ab illo saltet, ut obiecto procederet, quod satis est ad rationem imaginis. Nam licet imago debat procedere ab eo, cuius est similitudo, tamē sufficit si procedat modo intelligibili, ut ab obiecto; sic enim imagines arte depictae imagines sunt hominum, aut rerum, quas representant, ab eis tamen ut ab obiectis modo intelligibili solum proceduntur.

Quorundam effugium.

Praeluditorum.

Spiritum sanctum cognoscendi notionali cognitione qua procedens verbum non sufficit ut dicatur obiectum per se requiri ad verbi productionem.

Sed respondebis, ad rationem imaginis necessarium esse, ut procedat physice ab eo, cuius est similitudo, vel saltet a cognitione eiusdem, ut in imaginibus, quae artē sunt depictae contingit, illanamque nostra quam representant, sed a cognitione illius; ut à principio procedunt, procello autem, quaverbū diuinum procedit, est etiam cognitione Spiritus sancti; ac proinde non procedit verbum ab ipso Spiritu sancto, nec ab illius cognitione, ut à principio; sed processio, & origo, qua verbum producitur, est ipsam cognitionem Spiritus S. quod non videtur sufficere, ut verbum dicatur imago illius; sic enim nullo modo ab eo procedit, quia nec ab eo secundum se, nec ab eius cognitione. Verum hoc effugium sine fundamento exigitur est. Nam si ex eo, quod aliqua similitudo procedat a cognitione illius, cuius est similitudo, optimè dicitur illius imago, sufficiet etiam, si procedat ab eo, ut obiecto, non quidem prius cognito, sed prius existente, quasi in memoria, seu in actu primo intellectus ad intelligendum. Ob quam rationum nullus haec tenus negavit, verbum productum à nostro intellectu esse non solum similitudinem obiecti; sed etiam imaginem illius; sic enim cum cogitamus, dicimus rerum imagines mente versare: cum q̄i hoc modo verbum procedat, quodammodo ex obiecto, cuius est verbum; sicut imago arte depicta: non videtur major ratio, cur unus modus procedendi, quam aliis ad rationem imaginis sufficiat. Quod si verbum diuinum non est imago essentiae, id est, quia ab ea non distinguuntur realiter, atqui ab Spiritu sancto eodem modo distinguitur sicut à Patre: quare eodem modo poterit esse unius, atque alterius imago. Si ab utroque, ut obiecto per se necessario procedit. Neque solum est imago verbum, quod procedit ab specie, quam obiectum proxime, aut remoto imprefit potentia; sed etiam verbum, quod procedit ab specie innata: quamvis tunc obiectum non comparetur cum verbo, ut efficiens illius erit remota, nisi ratione speciei, quae ipsum in actu primo representat: quo erit pāsto Spiritus sanctus cum verbo conferri potest, si est obiectum per se requiritum ad productionem illius.

Ceterum, ut explicemus quomodo Spiritus sanctus cor. patetur productioni verbi, cum eadem cognitione notio, ali verbum, & Spiritus sanctus cognoscuntur, quedam obseruanda sunt. Primum est, Patrem aeternum unico simplicissimo intuitu cognitionis notionalis intelligere se, verbum, & Spiritum sanctum; sicut etiam vident Beati. Si enim intelligit verbum, & seipsum, ut reuera sunt videbit se, & Filium, ut spiratorum; sic autem necessaria est, cognoscere Spiritum sanctum. Præterea qui vider essentiam necessario simul cognoscere personas. Et hoc recte probant ra-

ARTIC. III.

tiones proxime allatas: nec vla potest de hac esse controvergia. Nunc vero solum nobis quantum est, quid nostro modo intelligendi concipiatur, ut principium etiam per modum obiecti necessarij ad productionem verbi; non autem quid eandem notionalis cognitionem cada contineant, non secus, atque dum inquisimus contra Græcos, quo distinguatur filius à Spiritu sancto, solum in quatuor, quid nostro modo intelligendi concipiatur, & veratio, sola filialis distinctionis, filatio, am spiratio: cum tamen reuocamus, sicut idem, & vnam alteri equali necessitate est coniunctum, illa vero intelligitur ve sola, & sufficiens ratio distinctionis, que si non est, quamcumque alia ex hypothesi impossibili posita, per locum intrinsecum distinctione tolleretur; & quia sola posita, & quamcumque alia sublata, distinctione ponetur, ut disput. 147. cap. 1. explicabitur, ut ita contra Græcos probemus, ex ipsorum sententia omniā distinctionem inter Filium, & Spiritum sanctum auferri. Quod si in eorum opinione maneret, vnde distingueretur, ablatas à Filio spiratio; ea ratione non argueremus eos fallitatis. Ut ergo videamus vitum Spiritus sanctus comparatur Filio ut principium illius subesse intelligibili, an solum coniunctum, sed necessario sub eius cognitionem cum illo cadat, considerandum est, an hypothesis data impossibili, quod non est Spiritus sanctus, Filius nihilominus ex vi sui principij posset intelligi.

Secundo nota, prioritatem originis inter personas ita est: ex natura rei constitutum, ut formul natura, & cognitione sint, nam, ut dicimus disputatione 167. cap. 2. prioritas originis est inter personas etiam relatas sub proprio conceptu relationis. Quare pater, ut pater, est prior origine filio, ut filius est, cum tamen sit simili natura, & cognitione cum illo, ut patet. Prior enim origine dicatur una persona, ea solum ratione, quia est principium alterius, ut ibidem explicabitur, non quia prius intelligatur, vel à nobis concipiatur, quam alia. Nihilominus constitui potest nostro modo intelligendi prioritas quædam rationis inter personas, non strictius relatas, sed alio modo. Sic igitur concipere possumus Patrem ut Patrem, & Filium, ut Filium, non considerata in eis relatione spiratoris, priusquam intelligamus Spiritum sanctum, Patrem similiiter sub conceptu tantum patræ personæ, antequam intelligitur filius, ut disput. 159. c. 7. dicimus.

Tertio obseruandum est, illud intelligi nobis ut per se principium alicius persona, quo ab eo ex vi originis, & per locum intrinsecum, non attendit aliud intelligitur non esse, nec producillli persona, & quo posito intelligitur esse, & producili, cetera namque licet simili fūctio eadem persona, vel sub operatione, qua persona procedit comprehenduntur, coniuncter solum se habent, & licet, aequo necessario ac illa, non tamen per modum principij. Quare duo genera, & modi dicendi principij, ex quatuor assignatis Artif. 4. c. 1. lib. posteriori, considerandi sunt, primus videlicet, & quartus, primus est, in quo id, quod est de essentiâ alicuius, de eo dicitur, quartus est, in quo affectus de propria causa prædicatur, in nostra vero questione non est attendendum ad id, quod de verbo, & generatione illius prædicatur per se, i. modo, led. q. inde eliciamus, quid sit illud, quod comparatur

principium

principium per se productionis, vel quod est de ratione illius quatenus principium est.

His factis fundamentum dicendum est, notionalem intellectio nem Patris, qua generat verbum, complecti sub se personam Spiritus sancti, ut cognitam, per se quidem primo modo, sed Spiritum sanctum non esse principium, etiam per modum obiecti, huius generationis, & ita non comparari cum illa in quanto modo dicendi per se. Hanc sententiam probare possumus ex terra notatione. Nam illud dicitur principium per se aliquius operationis, aut cognitionis, quo posito ponitur, & quo ablativo afferetur in nostra intellectione, ablativo autem Spiritus sancto, & illius processione, hoc est, non considerato à nobis, intelligimus nihilominus integrè productum verbum à Patre virtute sui intellectus, perfectum Deum, omnipotentem & cum alijs perfectionibus, quae diuinæ naturæ tribuntur: ergo Spiritus sanctus, & processio illius intellectu non comparatur ut principium, etiam secundum esse intelligibile, cū productione verbi. Porro autem rectè à nobis intelligi verbum productum nondum intellectu Spiritu sancto, perficuum est. Nam, vt secunda notatione diximus, licet persona, ut relate, simul necessario cognoscantur, vnam tamen prius alia, non sub relatione, qua ad illam refertur, sed alia ratione considerari potest, sicut Filium sub relatione solum filiationis ad Patrem, & nondum spiratorem respectu Spiritus sancti intelligere possumus, vt secundâ personam, verum, & integrum Deum: nam generatio, ut generatio, intelligitur à nobis per se solum in quanto modo dicendi ad filiationem, & relationem in divina efficiencia terminari: rationem vero spirationis consequenter in illo intelligimus. Quare cū Græcinegent, ipsum esse spiratorem: concedunt tamen ipsum esse verbum Patris cum sua integra Deitatis, & sola relatione Filii. Et quamvis contra eos arguamus, & probemus, idcirco esse spiratorem, quia accipit integrum naturam Patris, & non diuisam, non ideo ita argumentamur, quia existimemus proprietatem spiratoris consequi essentiam, sic enim per se compararetur cum generatione Filii in quanto modo: sed quia non repugnat cum filiatione, & alioquin ita est Deus Filius, sicut Pater. Hanc vero proprietatem seu notionem non esse propriam essentiae, constat, quia alia in Spiritu sancto, qui integrum essentiam recipit, repetitur: ergo quamvis ita necessario secundum personam cognitio notionalem Patris, quatenus sufficit ad generationem verbi, non respiciunt tres personas: nec secundam ut spiratorem, quia ea proprietate, & tercia persona non considerata, intelligitur Filius Dei homousios Patri. Tria vero pertinent per se ad cognitionem notionalem Patris, qua procedit Filius in quanto modo dicendi per se, essentia & quæ ipsam consequuntur, paternitas, & filiatio, unumquodque suo modo essentia, ceteraque communia attributa, tanquam id, quod generatione communicandum est Filio, in quo terminus formalis generationis consistit, ut disp. 162. explicabitur, relatio vero Filii, tanquam constitutiva proprietatis personæ genitæ, & propriæ relatio eius, quod simul intelligitur, & generatur denique paternitas, tanquam relatio principij proprij, & per se generationis. Cetera vero necessario quidem comitantur cognitionem, qua Filius producitur,

Vazquez in I. partem Tom. II.

æquali quidem necessitate cum ipsa generatione, & persona, sed non ut aliquid pertinens nostro more intelligendi quanto illo modo per se ad generationem Filii, ut filius est.

Argumenta vero duo in hoc capite pro contraria lente nata adducta, nihil aliud probant, quā ^{O ipsa} ^{fundamen} ^{ta solun} ^{tur.} Spiritum sanctorum necessario æquali necessitate per se quartu illo modo ad generationem Filii per tinere. Hinc etiam dissoluī potest argumentum, quod contra nostram sententiam fieri solet in hunc modum. Filius aeternus procedit per cognitionem, quæ est perfectione realis in Patre: cognitionem autem Spiritus sancti, & propria tatis spiratoris in Filio est realis perfectione Patris: ergo per illam procedit. Ex dictis igitur hoc argumentum facile diluitur: nam quamvis cognitionis, qua Pater cognoscit Spiritum sanctum, & proprietatem spiratoris in Filio sit perfectione realis Patris non quidem distincta à cognitione, qua cognoscit se, & Filii utam in ea nostro modo intelligendi distinguere potest duplex ratio: altera, prout cognitionis illa terminatur ad id, quod per se comparatur ut principium producentis verbum; altera, prout terminatur ad id, quod posterius origine est ipso verbo: & secundum priorem rationem est productio ipsius verbi, posteriori autem modo non item. Neque enim cognitionis Patris secundū omnem perfectionem realem comparatur cum Filio, vt productio illius: sed secundum illam quæ respicit obiectum, & principium, per se Filii, ut filius est: huiusmodi autem non est cognitionis Patris, quatenus ad Spiritum sanctum referatur. Verum cum in Filio praeter proprietatem personalem, qua per se constitutur ut filius, sit etiam notio spiratoris, que nostro modo intelligenti cōcipitur, ut comitans personam filii secundum rationem filii; ideo per cognitionem Patris, quatenus terminatur ad notionem spiratoris, & ad personam Spiritus sancti, procedit Filius secundum quod spirator est. Haec tenus vero solum diximus, filium secundum propriam rationem filii, non procedere per cognitionem Patris, quatenus ea circa Spiritum sanctum versatur. At quare, an illo priori, quo intelligimus. Patrem intellectione sui, essentiaz, & Filii tantum, generare, eius intellectio sit perfecta & comprehensiva? Respondeo, si quidem comprehendens, ad hoc tamen ut a nobis comprehensiva dicatur, satis esse, si tunc fertur in omnia, qua præintelliguntur per se in quanto illo modo ad generationem filii, inter quæ non procedere per cognitionem Patris, quatenus ea circa rationem filii, hoc est, non consideratur à nobis spiratio, nec Spiritus sanctus. Quare qui dicunt verbum procedere formaliter intellectione, qua Spiritus sanctus cognoscitur; & rursus Spiritum sanctum, quæ per se non esse obiectum per se monens ad eam intellectum, & productionem verbi, nec comparari procedit, non considerantur. Ut enim ista rationis, quo Pater intelligit intellectione, quæ est origo Filii, nondum est Spiritus sanctus: sibi plenè aduersantur. Nam si formaliter verbum procedit cognitione, qua cognoscitur Spiritus sanctus, & non solum cum illa committanter se habet Spiritus sanctus; sequitur in illo priori, quo formaliter intelligitur Filius procedere, esse etiam Spiritum sanctum cognitum, & ita ut obiectum morire, & esse obiectum principium: aut si tunc nondum est, sit ut non procedat verbum formaliter.

ipsa cognitione, quatenus est circa Spiritum sanctum, sed materialiter, hoc est, illa cognitione, qua potest intelligi esse circa Spiritum sanctum. Nam afferere, tunc Spiritum sanctum intelligi sub esse futuro, aut possibili, praeterquam quod falsum esse, iam ostendimus, cum nulla huiusmodi cognitione futura persona, aut possibilis in Deo a nobis debeat excogitari; est etiam manifesta contradictione. Sic enim Spiritus sanctus sub esse possibilis est per se obiectum, aut principium secundum esse intelligibile mouens ad producendum verbum; namque Spiritus sanctus representaretur in actu primo in essentia divina, ut in specie ad productionem verbi requisita: nihil autem aliud dicitur obiectum motuum, quam illud, quod in specie intelligibili, tanquam in actu primo existit, ut per eam producat intellectus cognitione & verbum.

Ex quorum amore procedat per se Spiritus sanctus.

De creaturis autem (quaesidentiam diuinam comitari) peculiariter est difficultas, quam disputatione sequenti tractabimus. Id quod diximus de processione verbi, proportione quadam dicendum est de processione Spiritus sancti: hoc est, Spiritum sanctum formaliter procedere amore essentiae, & personarum, ut obiectum per se: nisi quod verbum non procedit cognitione Spiritus sancti per se, sed cognitione aliarum personarum: at Spiritus sanctus procedit etiam amore sui, sicut verbum sui cognitione: idque eodem modo, confirmandum est: & in hoc sententia Scotti nobis non probatur.

DISPUTATIO CXLIII.

An cognitione creaturarum verbum procedat.

Due Theologorum opiniones, cap. 1.

Sententia Scotti exponitur, cap. 2.

Sententia Scotti, ut ve*rior* auctoritate probatur, cap. 3.

Ratione à priori confirmatur prædicta sententia, cap. 4.

Idem ostenditur ratione à posteriori, cap. 5.

Respondetur argumentis prioris sententia, cap. 6.

CAPUT I.

Due Theologorum opiniones.

Cognitione creaturarum ex ipsius existentia verbum procedat: quidam putant.

Creaturas existentes per se non spectare ad augmentationem productionis verbis certissimum est.

Sunt aliqui Theologi nostri temporis, qui non satis intelligentes controuersiam inter Scholasticos de processione verbi ex creaturis cognitis cognitione notionali Patris affirmant, non solum procedere verbum cognitione creaturarum possibilium, sed etiam existentium: id quod circa controversiam esse putant. Et sancti intelligent, eadem cognitione simul Patrem in verbo suo intelligere se, & alias personas, atque creaturas, etiam futuras, non est dubium, hec omnia cognitione notionali Patris comprehendunt: at controuersia inter Scotum, Aliosq; Theologos in eo certè sita non est, an omnia illa cognitione Patris notionalis complectantur: sed, an creatura pertineat in quarto modo per se, ut principium, secundum esse intelligibile, ad productionem verbi. Aliqua enim, ut infra videbimus, sunt in eadem cognitione notionali, qua sunt comitantes, aut consequenter in illa, nec per se comparantur cum productione personarum: in quo sensu nullus erit tam habens ingenio, qui non videat, creaturas su-

ARTIC. III.

turas hoc modo ad generationem Filii spectare non posse. Nam cum hinc contingenter futurum sit, ut possint non esse possibilitate ex parte causa, & ita ab aeterno futura cognoscantur, ut pote mente non cognosci; verbum autem ita necessario procedat, ut nullo modo possibile fuerit, non procedere; neque tantum illius productionem per se patinere. Tum, quia principium intelligibile qualiter necessitate debet esse, cum eo, quod ab eo procedat: tum etiam, quia cum possibile fuerit, non cognosci à Deo vñam futuram creaturam, simila esset: Deo est omnino accidentiarum, creaturas futuras cognoscere: non quia illud adiacet aliquod intrinsecum Deo, sed quia est ordo quidam rationis, qui ei omni modo accidit. Nec solum verum est, verbum non procedere per se cognitione rerum futuratum abolute: sed neq; cognitione venientium contingentium sub conditione, quas Deus semper cognovit: id quod eadem quoque ratione probatur. Nam haec obiecta, & veritatem sua aeternam, ut ex se non implicer contradictionem, oppositam partem esse veram: atque, ut diximus, principium secundum esse intelligibile aliquem personam non minus debet esse necessarium, quam ipsa persona, quae procedit, alias posse intelligi persona procedens in eadem natura, & proprieate fine tali principio, unde heret, ut illud non esset principium per se, ablatio enim principio per se, auctoriter etia id, quod est à principio. Prætermultus igitur creaturis futuris abolute, vel sub conditione, de possibilibus maior est controverfa.

Est autem opinio quotundam, non minus per se pertinere ad productionem verbi creaturam, & genitas ut possibilis, quam essentiam Dei, & quae in ipso sunt. Hanc docuerunt Gabr. in 1. diff. 7. q. 1. art. 3. dub. 1. conclusione 2. Caetetus in buncinum & Canariensis in art. 5. q. 27. disput. vñca. xpo & non pauci ex recentioribus: nec enim inter antiques Scholasticos res haec disputata fuit. Citan foler Ferrarius, q. contragent. cap. 1. 3. sed in alia proposito fuit sententia, nam plausibiliter productionem verbi noui esse cognitionem creaturam, adiudicata ratione, quia putat, priorem esse productionem verbi secundum rationem productionis, & divisionis, quam secundum rationem cognitionis, in modo ad hoc produci verbum, ut in eo Pater omnia intelligat notionalis cognitione, que in seipso efficiat in intellectione cognoscit, de qua facit à nobis dictum est præcedenti disput. cap. 2.

Probarat vero haec opinio in primis aucto rate sancti Thomæ in hoc art. 3: cum atque verbum esse expressum creaturam, quia est representatio eius, quod in eis intelligitur, Deus autem non solum nos, sed etiam omnes creaturas intelligit. Deinde ex articulo 1. huius questionis ad tertium, ubi sic loquitur, Pater enim intelligendo se, & Filium, & Spiritum sanctum, & omnia alia quae scientia continentur, concipi verbum: ut si ratio Timetas verbo dicatur, & etiam omnis creatura. Quibus verbis planè indicat, non solum comitantes creaturas in verbo diuino à Patre dici, & intelligi posse, etiam ipsa per se ad illius dictiōnēm concurret, siquidem Pater eas intelligendo, verbum facit, & profert. Accedit August., qui 15. de Trinitate, cap. 14. multo clarius id videat tradidisse. Nouit (inquit) itaque omnia Deus Pater in seipsum: in Filio, sed in seipso, tanquam seipsum: in Filiis tanquam verbum sum suū, quod est de yis omnibus, quae sicut in seipso.

Sicut locis allegatis in 2. capit. eam que sic probo; quia alioquin lequeretur, verbum esse imaginem Spiritus sancti; est enim nunc similitudo illius ipsum representans, quia est verbum illius, & tunc insuper ab illo saltet, ut obiecto procederet, quod satis est ad rationem imaginis. Nam licet imago debat procedere ab eo, cuius est similitudo, tamē sufficit si procedat modo intelligibili, ut ab obiecto; sic enim imagines arte depictae imagines sunt hominum, aut rerum, quas representant, ab eis tamen ut ab obiectis modo intelligibili solum proceduntur. Sed respondebis, ad rationem imaginis necessarium esse, ut procedat physice ab eo, cuius est similitudo, vel saltet a cognitione eiusdem, ut in imaginibus, quae artē sunt depicta contingent, illæ namque nonā rē, quam representant, sed a cognitione illius; ut à principio procedunt, procello autem, quaverbū diuinum procedit, est etiam cognitionē Spiritus sancti; ac proinde non procedit verbum ab ipso Spiritu sancto, nec ab illius cognitione, ut à principio; sed processio, & origo, qua verbum producitur, est ipsam cognitionē Spiritus S. quod non videtur sufficere, ut verbum dicatur: imago illius; si enim nullo modo ab eo procedit, quia nec ab eo secundum se, nec ab eius cognitione. Verum hoc effigium sine fundamento exco-
gitatum est. Nam si ex eo, quod aliqua similitudo procedat a cognitione illius, cuius est similitudo, optimè dicitur illius imago, sufficiet etiam, si procedat ab eo, ut obiecto, non quidem prius cognito, sed prius existente, quasi in memoria, seu in actu primo intellectus ad intelligendū. Ob quam rationum nullus haec tenus negavit, verbum productum à nostro intellectu esse non solum similitudinem obiecti; sed etiam imaginem illius; sic enim cum cogitamus, dicimus rerum imagines mente versare: cum q̄i hoc modo verbum procedat, quodammodo ex obiecto, cuius est verbum: sicut imago arte depicta: non videtur major ratio, cur unus modus procedendi, quam aliis ad rationem imaginis sufficiat. Quod si verbum diuinum non est imago essentiae, id est, quia ab ea non distinguuntur realiter: atqui ab Spiritu sancto eodem modo distinguitur sicut à Patre: quare eodem modo poterit esse unius, atque alterius imago. Si ab utroque, ut obiecto per se necessario procedit. Neque solum est imago verbum, quod procedit ab specie, quam obiectum proximè, aut remoto imprefit potentia; sed etiam verbum, quod procedit ab specie innata: quamvis tunc obiectum non comparetur cum verbo, ut efficiens illius eriam remota, nisi ratione speciei, quae ipsum in actu primo representat: quo erit pāsto Spiritus sanctus cum verbo conferri potest, si est obiectum per se requiritum ad productionem illius.

Spiritus sanctū cognoscit notionali cognitione, qua procedit verbum, non sufficit ut dicatur obiectū per se requiri ad verbi productionem.

Ceterum, ut explicemus quomodo Spiritus sanctus cor. patetur productioni verbi, cum eadem cognitione notio, ali verbum, & Spiritus sanctus cognoscuntur, quadam obseruanda sunt. Primum est, Patrem aeternum vno simplicissimo intuitu cognitionis notionalis intelligere se, verbum, & Spiritum sanctum; sicut etiam vident Beati. Si enim intelligit verbum, & seipsum, ut reuera sunt videbit se, & Filium, ut spiratorum; sic autem necessaria est, cognoscere Spiritum sanctum. Præterea qui vider essentiam necessario simul cognoscere personas. Et hoc recte probant ra-

ARTIC. III.

tiones proxime allatae: nec vla potest de hac esse controvergia. Nunc vero solum nobis quantum est, quid nostro modo intelligendi concipiatur, ut principium etiam per modum obiecti necessarij ad productionem verbi; non autem quid tandem notionalē cognitionē eadē contineantur non secula, atque dum inquisimus contra Græcos, quo distinguuntur filius à Spiritu sancto, solum in quatuor, quid nostro modo intelligendi concipiatur, & veratio, sola filii aenitatis, filiatio, am spiratio: cum tamen reuocantur non idem, & vnam alteri aequali necessaria est coniunctum, illa vero intelligitur ve sola, & sufficiens ratio distinctionis, que si non est, quamque alia ex hypothesi impossibili posita, per locum intrinsecum distinctione tolleretur; & quia sola posita, & quamque alia sublata, distinctione ponetur, ut disput. 147. c. 1. explicabitur, vna contra Græcos probamus, ex ipsorum sententiā omniā distinctionem inter Filium, & Spiritum sanctum auferri. Quod si in eorum opinione maneret, vnde distinguuntur, ablatas à Filio spiratio; ea ratione non argueremus eos fallitatis. Ut ergo videamus vnum Spiritus sanctus comparatur Filio ut principium illius subesse intelligibili, an solum comitantes, sed necessario sub eadem cognitionem cum illo cadat, considerandum est, an hypothesi data impossibili, quod non est Spiritus sanctus, Filius nihilominus ex vi sui principij possit intelligi.

Secundo nota, prioritatem originis inter personas ita est: ex natura rei constitutum, ut formul natura, & cognitione sint, nam, ut dicimus disputatione 167. cap. 2. prioritas originis est inter personas etiam relatas sub proprio conceptu relationis. Quare pater, ut pater, est prior origine filio, ut filius est, cum tamen sit simili natura, & cognitione cum illo, ut patet. Prior enim origine dicitur una persona, ea solum ratione, quia est principium alterius, ut ibidem explicabitur, non quia prius intelligatur, vel à nobis concipiatur, quam alia. Nihilominus constitui potest nostro modo intelligendi prioritas quædam rationis inter personas, non ut invenientur relatas, sed alio modo. Sic igitur concipere possumus Patrem ut Patrem, & Filium, ut Filium, non considerata in eis relatione spiratoris, priusquam intelligamus Spiritum sanctum, Patrem similiiter sub conceptu tantu[m] p[ro]p[ri]æ personæ, antequam intelligitur filius, ut dis- 159. c. 7. dicimus.

Tertio obseruandum est, illud intelligi nobis potest, ut per se principium alicius persona, quo ab eo ex vi originis, & per locum intrinsecum, non attendit, ut intelligitur non esse, nec producibilis persona, & quo posito intelligitur esse, & producibilis, cetera namque licet simili fūctio eadem persona, vel sub operatione, qua persona procedit comprehenduntur, comitantes solum se habentes, & licet, aequo necessario ac illa, non tamen per modum principij. Quare duo genera, & modi dicendi personarum, ex quatuor assignatis Artif. 4. c. 1. lib. posteriori, considerandi sunt, primus videlicet, & quartus, primus est, in quo id, quod est de essentia alicuius, de eo dicitur, quartus est, in quo affectus de propria causa prædicatur, in nostra vero questione non est attendendum ad id, quod de verbo, & generatione illius prædicatur per se, i. modo, led. q[uod] inde eliciamus, quid sit illud, quod comparatur principiū

principium per se productionis, vel quod est de ratione illius quatenus principium est.

His factis fundamentum dicendum est, notionalem intellectio nem Patris, qua generat verbum, complecti sub se personam Spiritus sancti, ut cognitam, per se quidem primo modo, sed Spiritum sanctum non esse principium, etiam per modum obiecti, huius generationis, & ita non comparari cum illa in quanto modo dicendi per se. Hanc sententiam probare possumus ex terra notatione. Nam illud dicitur principium per se aliquius operationis, aut cognitionis, quo posito ponitur, & quo ablativo afferetur in nostra intellectione, ablativo autem Spiritus sancto, & illius processione, hoc est, non considerato à nobis, intelligimus nihilominus integrè productum verbum à Patre virtute sui intellectus, perfectum Deum, omnipotentem & cum alijs perfectionibus, quae diuinæ naturæ tribuntur: ergo Spiritus sanctus, & processio illius intellectu non comparatur ut principium, etiam secundum esse intelligibile, cū productione verbi. Porro autem rectè à nobis intelligi verbum productum nondum intellectu Spiritu sancto, perficuum est. Nam, vt secunda notatione diximus, licet persona, ut relate, simul necessario cognoscantur, vnam tamen prius alia, non sub relatione, qua ad illam refertur, sed alia ratione considerari potest, sicut Filium sub relatione solum filiationis ad Patrem, & nondum spiratorem respectu Spiritus sancti intelligere possumus, vt secundâ personam, verum, & integrum Deum: nam generatio, ut generatio, intelligitur à nobis per se solum in quanto modo dicendi ad filiationem, & relationem in verbis diuinae efficiencia terminari: rationem vero spirationis consequenter in illo intelligimus. Quare cū Græcinegent, ipsum esse spiratorem: concedunt tamen ipsum esse verbum Patris cum sua integra Deitatis, & sola relatione Filii. Et quamvis contra eos arguamus, & probemus, idcirco esse spiratorem, quia accipit integrum naturam Patris, & non diuisam, non ideo ita argumentamur, quia existimemus proprietatem spiratoris consequi essentiam, sic enim per se compararetur cum generatione Filii in quanto modo: sed quia non repugnat cum filiatione, & alioquin ita est Deus Filius, sicut Pater. Hanc vero proprietatem seu notionem non esse propriam essentiae, constat, quia alia in Spiritu sancto, qui integrum essentiam recipit, repetitur: ergo quamvis ita necessario secundum personam cognitio notionalem Patris, quatenus sufficit ad generationem verbi, non respiciunt tres personas: nec secundam ut spiratorem, quia ea proprietate, & tercia persona non considerata, intelligitur Filius Dei homousios Patri. Tria vero pertinent per se ad cognitionem notionalem Patris, qua procedit Filius in quanto modo dicendi per se, essentia & quæ ipsam consequuntur, paternitas, & filiatio, unumquodque suo modo essentia, ceteraque communia attributa, tanquam id, quod generatione communicandum est Filio, in quo terminus formalis generationis consistit, ut disp. 162. explicabitur, relatio vero Filii, tanquam constitutiva proprietatis personæ genitæ, & propriæ relatio eius, quod simul intelligitur, & generatur denique paternitas, tanquam relatio principij proprij, & per se generationis. Cetera vero necessario quidem comitantur cognitionem, qua Filius producitur,

Vazquez in I. partem Tom. II.

æquali quidem necessitate cum ipsa generatione, & persona, sed non ut aliquid pertinens nostro more intelligendi quanto illo modo per se ad generationem Filii, ut filius est.

Argumenta vero duo in hoc capite pro contraria lente nata adducta, nihil aliud probant, quā ^{Opp. p. 4} ^{fundamen-} Spiritum sanctum necessario æquali necessitate ^{ta solun-} cum alijs personis intellectione notionali Patris ^{tur.} intelligi: at vero non probant Spiritum sanctum per se quanto illo modo ad generationem Filii per tinere. Hinc etiam dissoluī potest argumentum, quod contra nostram sententiam fieri solet in hunc modum. Filius aeternus procedit per cognitionem, quæ est perfectione realis in Patre: cognitionem autem Spiritus sancti, & proprieatis spiratoris in Filio est realis perfectione Patris: ergo per illam procedit. Ex dictis igitur hoc argumentum facile diluitur: nam quamvis cognitionis, qua Pater cognoscit Spiritum sanctum, & proprietatem spiratoris in Filio sit perfectione realis Patris non quidem distincta à cognitione, qua cognoscit se, & Filii utam
in ea nostro modo intelligendi distinguere potest duplex ratio: altera, prout cognitionis illa terminatur ad id, quod per se comparatur ut principium producentis verbum; altera, prout terminatur ad id, quod posterius origine est ipso verbo: & secundum priorem rationem est productio ipsius verbi, posteriori autem modo non item. Neque enim cognitionis Patris secundū omnem perfectionem realem comparatur cum Filio, vt productio illius: sed secundum illam quæ respicit obiectum, & principium, per se Filii, ut filius est: huiusmodi autem non est cognitionis Patris, quatenus ad Spiritum sanctum referatur. Verum cum in Filio praeter proprietatem personalem, qua per se constitutur ut filius, sit etiam notio spiratoris, que nostro modo intelligenti cōcipitur, ut comitans personam filii secundum rationem filii; ideo per cognitionem Patris, quatenus terminatur ad notionem spiratoris, & ad personam Spiritus sancti, procedit Filius secundum quod spirator est. Haec tenus vero solum diximus, filium secundum propriam rationem filii, non procedere per cognitionem Patris, quatenus ea circa Spiritum sanctum versatur. At quare, an illo priori, quo intelligimus. Patrem intellectione sui, essentiaz, & Filii tantum, generare, eius intellectio sit perfecta & comprehensiva? Respondeo, si eadem comprehendens, ad hoc tamen ut a nobis comprehensiva dicatur, satis esse, si tunc futurum in omnia, qua præintelliguntur per se in quanto illo modo ad generationem filii, inter quæ non procedit, hoc est, non consideratur à nobis spiratio, nec Spiritus sanctus. Quare qui dicunt verbum procedere formaliter intellectione, qua Spiritus sanctus cognoscitur; & rursus Spiritum sanctum, quæ per se non esse obiectum per se monens ad eam intellectum, & productionem verbi, nec comparari ut principium ex parte obiecti, quia eo instanti rationis, quo Pater intelligit intellectione, quæ est origo Filii, nondum est Spiritus sanctus: sibi plenè aduersantur. Nam si formaliter verbum procedit cognitione, qua cognoscitur Spiritus sanctus, & non solum cum illa committanter se habet Spiritus sanctus; sequitur in illo priori, quo formaliter intelligitur Filius procedere, esse etiam Spiritum sanctum cognitum, & ita ut obiectum morire, & esse obiectum principium: aut si tunc nondum est, sit ut non procedat verbum formaliter

Sicut locis allegatis in 2. capit. eam que sic probo; quia alioquin lequeretur, verbum esse imaginem Spiritus sancti; est enim nunc similitudo illius ipsum representans, quia est verbum illius, & tunc insuper ab illo saltet, ut obiecto procederet, quod satis est ad rationem imaginis. Nam licet imago debat procedere ab eo, cuius est similitudo, tamē sufficit si procedat modo intelligibili, ut ab obiecto; sic enim imagines arte depictae imagines sunt hominum, aut rerum, quas representant, ab eis tamen ut ab obiectis modo intelligibili solum proceduntur. Sed respondebis, ad rationem imaginis necessarium esse, ut procedat physice ab eo, cuius est similitudo, vel saltet a cognitione eiusdem, ut in imaginibus, quae artē sunt depicta contingent, illæ namque nonā rē, quam representant, sed a cognitione illius; ut à principio procedunt, procello autem, quaverbū diuinum procedit, est etiam cognitionē Spiritus sancti; ac proinde non procedit verbum ab ipso Spiritu sancto, nec ab illius cognitione, ut à principio; sed processio, & origo, qua verbum producitur, est ipsam cognitionē Spiritus S. quod non videtur sufficere, ut verbum dicatur: imago illius; si enim nullo modo ab eo procedit, quia nec ab eo secundum se, nec ab eius cognitione. Verum hoc effigium sine fundamento exco-
gitatum est. Nam si ex eo, quod aliqua similitudo procedat a cognitione illius, cuius est similitudo, optimè dicitur illius imago, sufficiet etiam, si procedat ab eo, ut obiecto, non quidem prius cognito, sed prius existente, quasi in memoria, seu in actu primo intellectus ad intelligendū. Ob quam rationum nullus haec tenus negavit, verbum productum à nostro intellectu esse non solum similitudinem obiecti; sed etiam imaginem illius; sic enim cum cogitamus, dicimus rerum imagines mente versare: cum q̄i hoc modo verbum procedat, quodammodo ex obiecto, cuius est verbum: sicut imago arte depicta: non videtur major ratio, cur unus modus procedendi, quam aliis ad rationem imaginis sufficiat. Quod si verbum diuinum non est imago essentiae, id est, quia ab ea non distinguuntur realiter: atqui ab Spiritu sancto eodem modo distinguitur sicut à Patre: quare eodem modo poterit esse unius, atque alterius imago. Si ab utroque, ut obiecto per se necessario procedit. Neque solum est imago verbum, quod procedit ab specie, quam obiectum proximè, aut remoto imprefit potentia; sed etiam verbum, quod procedit ab specie innata: quamvis tunc obiectum non comparetur cum verbo, ut efficiens illius eriam remota, nisi ratione speciei, quae ipsum in actu primo representat: quo erit pāsto Spiritus sanctus cum verbo conferri potest, si est obiectum per se requiritum ad productionem illius.

Spiritus sanctū cognoscit notionali cognitione, qua procedit verbum, non sufficit ut dicatur obiectū per se requiri ad verbi productionem.

Ceterum, ut explicemus quomodo Spiritus sanctus cor. patetur productioni verbi, cum eadem cognitione notio, ali verbum, & Spiritus sanctus cognoscuntur, quadam obseruanda sunt. Primum est, Patrem aeternum vno simplicissimo intuitu cognitionis notionalis intelligere se, verbum, & Spiritum sanctum; sicut etiam vident Beati. Si enim intelligit verbum, & seipsum, ut reuera sunt videbit se, & Filium, ut spiratorum; sic autem necessaria est, cognoscere Spiritum sanctum. Præterea qui vider essentiam necessario simul cognoscere personas. Et hoc recte probant ra-

ARTIC. III.

tiones proxime allatae: nec vla potest de hac esse controvergia. Nunc vero solum nobis quantum est, quid nostro modo intelligendi concipiatur, ut principium etiam per modum obiecti necessarij ad productionem verbi; non autem quid tandem notionalē cognitionē eadē contineantur non secula, atque dum inquisimus contra Græcos, quo distinguuntur filius à Spiritu sancto, solum in quatuor, quid nostro modo intelligendi concipiatur, & veratio, sola filii aenitatis, filiatio, am spiratio: cum tamen reuocantur non idem, & vnam alteri aequali necessaria est coniunctum, illa vero intelligitur ve sola, & sufficiens ratio distinctionis, que si non est, quamque alia ex hypothesi impossibili posita, per locum intrinsecum distinctione tolleretur; & quia sola posita, & quamque alia sublata, distinctione ponetur, ut disput. 147. c. 1. explicabitur, vna contra Græcos probamus, ex ipsorum sententiā omniā distinctionem inter Filium, & Spiritum sanctum auferri. Quod si in eorum opinione maneret, vnde distinguuntur, ablatas à Filio spiratio; ea ratione non argueremus eos fallitatis. Ut ergo videamus vnum Spiritus sanctus comparatur Filio ut principium illius subesse intelligibili, an solum comitantes, sed necessario sub eadem cognitionem cum illo cadat, considerandum est, an hypothesi data impossibili, quod non est Spiritus sanctus, Filius nihilominus ex vi sui principij possit intelligi.

Secundo nota, prioritatem originis inter personas ita est: ex natura rei constitutum, ut formul natura, & cognitione sint, nam, ut dicimus disputatione 167. cap. 2. prioritas originis est inter personas etiam relatas sub proprio conceptu relationis. Quare pater, ut pater, est prior origine filio, ut filius est, cum tamen sit simili natura, & cognitione cum illo, ut patet. Prior enim origine dicitur una persona, ea solum ratione, quia est principium alterius, ut ibidem explicabitur, non quia prius intelligatur, vel à nobis concipiatur, quam alia. Nihilominus constitui potest nostro modo intelligendi prioritas quædam rationis inter personas, non ut invenientur relatas, sed alio modo. Sic igitur concipere possumus Patrem ut Patrem, & Filium, ut Filium, non considerata in eis relatione spiratoris, priusquam intelligamus Spiritum sanctum, Patrem similiiter sub conceptu tantu[m] p[ro]p[ri]æ personæ, antequam intelligitur filius, ut dis- 159. c. 7. dicimus.

Tertio obseruandum est, illud intelligi nobis potest, ut per se principium alicius persona, quo ab eo ex vi originis, & per locum intrinsecum, non attendit, ut intelligitur non esse, nec producibilis persona, & quo posito intelligitur esse, & producibilis, cetera namque licet simili fūctio eadem persona, vel sub operatione, qua persona procedit comprehenduntur, comitantes solum se habentes, & licet, aequo necessario ac illa, non tamen per modum principij. Quare duo genera, & modi dicendi personarum, ex quatuor assignatis Artif. 4. c. 1. lib. posteriori, considerandi sunt, primus videlicet, & quartus, primus est, in quo id, quod est de essentia alicuius, de eo dicitur, quartus est, in quo affectus de propria causa prædicatur, in nostra vero questione non est attendendum ad id, quod de verbo, & generatione illius prædicatur per se, i. modo, led. q[uod] inde eliciamus, quid sit illud, quod comparatur principiū

principium per se productionis, vel quod est de ratione illius quatenus principium est.

His factis fundamentum dicendum est, notionalem intellectio nem Patris, qua generat verbum, complecti sub se personam Spiritus sancti, ut cognitam, per se quidem primo modo, sed Spiritum sanctum non esse principium, etiam per modum obiecti, huius generationis, & ita non comparari cum illa in quanto modo dicendi per se. Hanc sententiam probare possumus ex terra notatione. Nam illud dicitur principium per se aliquius operationis, aut cognitionis, quo posito ponitur, & quo ablativo afferetur in nostra intellectione, ablativo autem Spiritus sancto, & illius processione, hoc est, non considerato à nobis, intelligimus nihilominus integrè productum verbum à Patre virtute sui intellectus, perfectum Deum, omnipotentem & cum alijs perfectionibus, quae diuinæ naturæ tribuntur: ergo Spiritus sanctus, & processio illius intellectu non comparatur ut principium, etiam secundum esse intelligibile, cū productione verbi. Porro autem rectè à nobis intelligi verbum productum nondum intellectu Spiritu sancto, perficuum est. Nam, vt secunda notatione diximus, licet persona, ut relate, simul necessario cognoscantur, vnam tamen prius alia, non sub relatione, qua ad illam refertur, sed alia ratione considerari potest, sicut Filium sub relatione solum filiationis ad Patrem, & nondum spiratorem respectu Spiritus sancti intelligere possumus, vt secundâ personam, verum, & integrum Deum: nam generatio, ut generatio, intelligitur à nobis per se solum in quanto modo dicendi ad filiationem, & relationem in verbis diuinae efficiencia terminari: rationem vero spirationis consequenter in illo intelligimus. Quare cū Græcinegent, ipsum esse spiratorem: concedunt tamen ipsum esse verbum Patris cum sua integra Deitatis, & sola relatione Filii. Et quamvis contra eos arguamus, & probemus, idcirco esse spiratorem, quia accipit integrum naturam Patris, & non diuisam, non ideo ita argumentamur, quia existimemus proprietatem spiratoris consequi essentiam, sic enim per se compararetur cum generatione Filii in quanto modo: sed quia non repugnat cum filiatione, & alioquin ita est Deus Filius, sicut Pater. Hanc vero proprietatem seu notionem non esse propriam essentiae, constat, quia alia in Spiritu sancto, qui integrum essentiam recipit, repetitur: ergo quamvis ita necessario secundum personam cognitio notionalem Patris, quatenus sufficit ad generationem verbi, non respiciunt tres personas: nec secundam ut spiratorem, quia ea proprietate, & tercia persona non considerata, intelligitur Filius Dei homousios Patri. Tria vero pertinent per se ad cognitionem notionalem Patris, qua procedit Filius in quanto modo dicendi per se, essentia & quæ ipsam consequuntur, paternitas, & filiatio, unumquodque suo modo essentia, ceteraque communia attributa, tanquam id, quod generatione communicandum est Filio, in quo terminus formalis generationis consistit, ut disp. 162. explicabitur, relatio vero Filii, tanquam constitutiva proprietatis personæ genitæ, & propriæ relatio eius, quod simul intelligitur, & generatur denique paternitas, tanquam relatio principij proprij, & per se generationis. Cetera vero necessario quidem comitantur cognitionem, qua Filius producitur,

Vazquez in I. partem Tom. II.

æquali quidem necessitate cum ipsa generatione, & persona, sed non ut aliquid pertinens nostro more intelligendi quanto illo modo per se ad generationem Filii, ut filius est.

Argumenta vero duo in hoc capite pro contraria lente nata adducta, nihil aliud probant, quā ^{O ipsa} ^{fundamen} ^{ta solun} ^{tur.} Spiritum sanctorum necessario æquali necessitate per se quartu illo modo ad generationem Filii per tinere. Hinc etiam dissoluī potest argumentum, quod contra nostram sententiam fieri solet in hunc modum. Filius aeternus procedit per cognitionem, quæ est perfectione realis in Patre: cognitionem autem Spiritus sancti, & propria tatis spiratoris in Filio est realis perfectione Patris: ergo per illam procedit. Ex dictis igitur hoc argumentum facile diluitur: nam quamvis cognitionis, qua Pater cognoscit Spiritum sanctum, & proprietatem spiratoris in Filio sit perfectione realis Patris non quidem distincta à cognitione, qua cognoscit se, & Filii utam in ea nostro modo intelligendi distinguere potest duplex ratio: altera, prout cognitionis illa terminatur ad id, quod per se comparatur ut principium producentis verbum; altera, prout terminatur ad id, quod posterius origine est ipso verbo: & secundum priorem rationem est productio ipsius verbi, posteriori autem modo non item. Neque enim cognitionis Patris secundū omnem perfectionem realem comparatur cum Filio, vt productio illius: sed secundum illam quæ respicit obiectum, & principium, per se Filii, ut filius est: huiusmodi autem non est cognitionis Patris, quatenus ad Spiritum sanctum referatur. Verum cum in Filio praeter proprietatem personalem, qua per se constitutur ut filius, sit etiam notio spiratoris, que nostro modo intelligenti cōcipitur, ut comitans personam filii secundum rationem filii; ideo per cognitionem Patris, quatenus terminatur ad notionem spiratoris, & ad personam Spiritus sancti, procedit Filius secundum quod spirator est. Haec tenus vero solum diximus, filium secundum propriam rationem filii, non procedere per cognitionem Patris, quatenus ea circa Spiritum sanctum versatur. At quare, an illo priori, quo intelligimus. Patrem intellectione sui, essentiaz, & Filii tantum, generare, eius intellectio sit perfecta & comprehensiva? Respondeo, si quidem comprehendens, ad hoc tamen ut a nobis comprehensiva dicatur, satis esse, si tunc fertur in omnia, qua præintelliguntur per se in quanto illo modo ad generationem filii, inter quæ non procedere per cognitionem Patris, quatenus ea circa rationem filii, hoc est, non consideratur à nobis spiratio, nec Spiritus sanctus. Quare qui dicunt verbum procedere formaliter intellectione, qua Spiritus sanctus cognoscitur; & rursus Spiritum sanctum, quæ per se non esse obiectum per se monens ad eam intellectum, & productionem verbi, nec comparari procedit, non considerantur. Ut enim instanti junctio, ut principium ex parte obiecti, quia eo instanti rationis, quo Pater intelligit intellectione, quæ est origo Filii, nondū est Spiritus sanctus: sibi plenè aduersantur. Nam si formaliter verbum procedit cognitione, qua cognoscitur Spiritus sanctus, & non solum cum illa committanter se habet Spiritus sanctus; sequitur in illo priori, quo formaliter intelligitur Filius procedere, esse etiam Spiritum sanctum cognitum, & ita ut obiectum morire, & esse obiectum principium: aut si tunc nondum est, sit ut non procedat verbum formaliter.

Sicut locis allegatis in 2. capit. eam que sic probo; quia alioquin lequeretur, verbum esse imaginem Spiritus sancti; est enim nunc similitudo illius ipsum representans, quia est verbum illius, & tunc insuper ab illo saltet, ut obiecto procederet, quod satis est ad rationem imaginis. Nam licet imago debat procedere ab eo, cuius est similitudo, tamē sufficit si procedat modo intelligibili, ut ab obiecto; sic enim imagines arte depictae imagines sunt hominum, aut rerum, quas representant, ab eis tamen ut ab obiectis modo intelligibili solum proceduntur. Sed respondebis, ad rationem imaginis necessarium esse, ut procedat physice ab eo, cuius est similitudo, vel saltet a cognitione eiusdem, ut in imaginibus, quae artē sunt depicta contingent, illæ namque nonā rē, quam representant, sed a cognitione illius; ut à principio procedunt, procello autem, quaverbū diuinum procedit, est etiam cognitionē Spiritus sancti; ac proinde non procedit verbum ab ipso Spiritu sancto, nec ab illius cognitione, ut à principio; sed processio, & origo, qua verbum producitur, est ipsam cognitionē Spiritus S. quod non videtur sufficere, ut verbum dicatur: imago illius; si enim nullo modo ab eo procedit, quia nec ab eo secundum se, nec ab eius cognitione. Verum hoc effigium sine fundamento exco-
gitatum est. Nam si ex eo, quod aliqua similitudo procedat a cognitione illius, cuius est similitudo, optimè dicitur illius imago, sufficiet etiam, si procedat ab eo, ut obiecto, non quidem prius cognito, sed prius existente, quasi in memoria, seu in actu primo intellectus ad intelligendū. Ob quam rationum nullus haec tenus negavit, verbum pro-
ductum à nostro intellectu esse non solum similitudinem obiecti; sed etiam imaginem illius; sic enim cum cogitamus, dicimus rerum imagines mente versare: cum q̄i hoc modo verbum pro-
cedat, quodammodo ex obiecto, cuius est verbum; sicut imago arte depicta: non videtur major ratio, cur unus modus procedendi, quam aliis ad rationem imaginis sufficiat. Quod si verbum diuinum non est imago essentiae, id est, quia ab ea non distinguitur realiter, atqui ab Spiritu sancto eodem modo distinguitur sicut à Patre: quare eodem modo poterit esse unius, atque alterius imago. Si ab utroque, ut obiecto per se necessario procedit. Neque solum est imago verbum, quod procedit ab specie, quam obiectum proximè, aut remoto imprefit potentia; sed etiam verbum, quod procedit ab specie innata: quamvis tunc obiectum non comparetur cum verbo, ut efficiens illius erit remote, nisi ratione speciei, quae ipsum in actu primo representat: quo erit pāsto Spiritus sanctus cum verbo conferri potest, si est obiectum per se requi-
sum ad productionem illius.

Spiritus sanctū cognoscit notionali cognitione, qua procedit verbum, non sufficit ut dicatur obiectū per se requiri ad verbi productionem.

ARTIC. III.
tiones proxime allatae: nec vla potest de hac esse controvergia. Nunc vero solum nobis quid est, quid nostro modo intelligendi concipiatur, ut principium etiam per modum obiecti necessarij ad productionem verbi; non autem quid eandem notionalē cognitionē eadē co-
mitantes non secula, atque dum inquisimus con-
tra Græcos, quo distinguatur filius à Spiritu sancto, solum in quatuor, quid nostro modo intelligendi concipiatur, & veratio, sola filiiāns distinctionis, filiatio, am spiratio: cum tamen reuocatio
minimo sit idem, & vnam alteri aequali necessaria sit coniunctum, illa vero intelligitur ve sola, & sufficiens ratio distinctionis, quia si non est, quan-
cumque alia ex hypothesi impossibili posita, per locum intrinsecum distinctione tolleretur; & quia sola posita, & quacumque alia sublata, distinctione ponetur, ut disput. 14.7. cap.1. explicabitur, vna contra Græcos probamus, ex ipsorum sententiā omniā distinctionem inter Filium, & Spiritum sanctum auferri. Quod si in eorum opinione maneret, vnde distingueretur, ablatas à Filio spiratio; ea ratione non argueremus eos fallitatis. Ut ergo videamus vnum Spiritus sanctus compa-
retur Filio ut principium illius subesse intelligibili, an solum comitantes, sed necessario sub eadem cognitionem cum illo cadat, considerandum est, an hypothesi data impossibili, quod non est Spiritus sanctus, Filius nihilominus ex vi sui principij possit intelligi.

Secundo nota, prioritatem originis inter per-
sonas ita est: ex natura rei constitutum, ut fi-
mūl natura, & cognitione sint, nam, ut dicimus
disputatione 14.7. cap.2. prioritas originis est inter
personas etiam relatas sub proprio conceptu re-
lationis. Quare pater, ut pater, est prior origine filio, ut filius est, cum tamen sit simili natura, & co-
gnitione cum illo, ut patet. Prior enim origine di-
citur una persona ea solum ratione, quia est prin-
cipium alterius, ut ibidem explicabitur, non quia
prior intelligatur, vel à nobis concipiatur, quam
alia. Nihilominus constitui possit nostro modo
intelligendi prioritas quādam rationis inter per-
sonas, non ut invenientur relatas, sed alio modo. Sic
igitur concipere possimus Patrem ut Patrem, &
Filium, ut Filiū, non considerata in eis relatione spiratoris, priusquam intelligamus Spiritum
sanctum, Patrem similiiter sub conceptu tantu[m]
poterat personæ, antequam intelligitur filius, ut dis-
put. 15.9. c. 7. dicimus.

Tertio obseruandum est, illud intelligi nobis
ut per se principium alicius personæ, quo abeo-
re ex vi originis, & per locum intrinsecum, non an-
tem aliud intelligitur non esse, nec producilli
personæ, & quo posito intelligitur esse, & produci-
pi, cetera namque licet simul fianta eadem per-
sona, vel sub operatione, qua personæ procedi com-
prehendantur, comitantes solum se habebunt, &
licet, aequo necessario ac illa, non tamen per modum
principij. Quare duo genera, & modi dicendi per se,
ex quatuor assignatis Artif. 4.c.1. lib. postea
considerandi sunt, primus videlicet, & quartus
primus est, in quo id, quod est de essentia alicuius,
de eo dicitur, quartus est, in quo affectus de pro-
pria causa prædicatur, in nostra vero questione
non est attendendum ad id, quod de verbo, & pro-
ductione illius predicatur per se i. modo, led. qd
inde eliciamus, quid sit illud, quod comparatur ve-

principium per se productionis, vel quod est de ratione illius quatenus principium est.

His factis fundamentum dicendum est, notionalem intellectio nem Patris, qua generat verbum, complecti sub se personam Spiritus sancti, ut cognitam, per se quidem primo modo, sed Spiritum sanctum non esse principium, etiam per modum obiecti, huius generationis, & ita non comparari cum illa in quanto modo dicendi per se. Hanc sententiam probare possumus ex terra notatione. Nam illud dicitur principium per se aliquius operationis, aut cognitionis, quo posito ponitur, & quo ablativo afferetur in nostra intellectione, ablativo autem Spiritus sancto, & illius processione, hoc est, non considerato à nobis, intelligimus nihilominus integrè productum verbum à Patre virtute sui intellectus, perfectum Deum, omnipotentem & cum alijs perfectionibus, quae diuinæ naturæ tribuntur: ergo Spiritus sanctus, & processio illius intellectu non comparatur ut principium, etiam secundum esse intelligibile, cū productione verbi. Porro autem rectè à nobis intelligi verbum productum nondum intellectu Spiritu sancto, perficuum est. Nam, vt secunda notatione diximus, licet persona, ut relate, simul necessario cognoscantur, vnam tamen prius alia, non sub relatione, qua ad illam refertur, sed alia ratione considerari potest, sicut Filium sub relatione solum filiationis ad Patrem, & nondum spiratorem respectu Spiritus sancti intelligere possumus, vt secundâ personam, verum, & integrum Deum: nam generatio, ut generatio, intelligitur à nobis per se solum in quanto modo dicendi ad filiationem, & relationem in verbis diuinae efficiencia terminari: rationem vero spirationis consequenter in illo intelligimus. Quare cū Græcinegent, ipsum esse spiratorem: concedunt tamen ipsum esse verbum Patris cum sua integra Deitatis, & sola relatione Filii. Et quamvis contra eos arguamus, & probemus, idcirco esse spiratorem, quia accipit integrum naturam Patris, & non diuisam, non ideo ita argumentamur, quia existimemus proprietatem spiratoris consequi essentiam, sic enim per se compararetur cum generatione Filii in quanto modo: sed quia non repugnat cum filiatione, & alioquin ita est Deus Filius, sicut Pater. Hanc vero proprietatem seu notionem non esse propriam essentiae, constat, quia alia in Spiritu sancto, qui integrum essentiam recipit, repetitur: ergo quamvis ita necessario secundum personam cognitio notionalem Patris, quatenus sufficit ad generationem verbi, non respiciunt tres personas: nec secundam ut spiratorem, quia ea proprietate, & tercia persona non considerata, intelligitur Filius Dei homousios Patri. Tria vero pertinent per se ad cognitionem notionalem Patris, qua procedit Filius in quanto modo dicendi per se, essentia & quæ ipsam consequuntur, paternitas, & filiatio, unumquodque suo modo essentia, ceteraque communia attributa, tanquam id, quod generatione communicandum est Filio, in quo terminus formalis generationis consistit, ut disp. 162. explicabitur, relatio vero Filii, tanquam constitutiva proprietatis personæ genitæ, & propriæ relatio eius, quod simul intelligitur, & generatur denique paternitas, tanquam relatio principij proprij, & per se generationis. Cetera vero necessario quidem comitantur cognitionem, qua Filius producitur,

Vazquez in I. partem Tom. II.

æquali quidem necessitate cum ipsa generatione, & persona, sed non ut aliquid pertinens nostro more intelligendi quanto illo modo per se ad generationem Filii, ut filius est.

Argumenta vero duo in hoc capite pro contraria lente nata adducta, nihil aliud probant, quā ^{Opp. p. 4} ^{fundamen-} Spiritum sanctum necessario æquali necessitate ^{ta solun-} cum alijs personis intellectione notionali Patris ^{tur.} intelligi: at vero non probant Spiritum sanctum per se quanto illo modo ad generationem Filii per tinere. Hinc etiam dissoluī potest argumentum, quod contra nostram sententiam fieri solet in hunc modum. Filius aeternus procedit per cognitionem, quæ est perfectione realis in Patre: cognitionem autem Spiritus sancti, & proprieatis spiratoris in Filio est realis perfectione Patris: ergo per illam procedit. Ex dictis igitur hoc argumentum facile diluitur: nam quamvis cognitionis, qua Pater cognoscit Spiritum sanctum, & proprietatem spiratoris in Filio sit perfectione realis Patris non quidem distincta à cognitione, qua cognoscit se, & Filii utam
in ea nostro modo intelligendi distinguere potest duplex ratio: altera, prout cognitionis illa terminatur ad id, quod per se comparatur ut principium producentis verbum; altera, prout terminatur ad id, quod posterius origine est ipso verbo: & secundum priorem rationem est productio ipsius verbi, posteriori autem modo non item. Neque enim cognitionis Patris secundū omnem perfectionem realem comparatur cum Filio, vt productio illius: sed secundum illam quæ respicit obiectum, & principium, per se Filii, ut filius est: huiusmodi autem non est cognitionis Patris, quatenus ad Spiritum sanctum referatur. Verum cum in Filio praeter proprietatem personalem, qua per se constitutur ut filius, sit etiam notio spiratoris, que nostro modo intelligenti cōcipitur, ut comitans personam filii secundum rationem filii; ideo per cognitionem Patris, quatenus terminatur ad notionem spiratoris, & ad personam Spiritus sancti, procedit Filius secundum quod spirator est. Haec tenus vero solum diximus, filium secundum propriam rationem filii, non procedere per cognitionem Patris, quatenus ea circa Spiritum sanctum versatur. At quare, an illo priori, quo intelligimus. Patrem intellectione sui, essentiaz, & Filii tantum, generare, eius intellectio sit perfecta & comprehensiva? Respondeo, si eadem comprehendens, ad hoc tamen ut a nobis comprehensiva dicatur, satis esse, si tunc futurum in omnia, qua præintelliguntur per se in quanto illo modo ad generationem filii, inter quæ non procedit, hoc est, non consideratur à nobis spiratio, nec Spiritus sanctus. Quare qui dicunt verbum procedere formaliter intellectione, qua Spiritus sanctus cognoscitur; & rursus Spiritum sanctum, quæ per se non esse obiectum per se monens ad eam intellectum, & productionem verbi, nec comparari ut principium ex parte obiecti, quia eo instanti rationis, quo Pater intelligit intellectione, quæ est origo Filii, nondum est Spiritus sanctus: sibi plenè aduersantur. Nam si formaliter verbum procedit cognitione, qua cognoscitur Spiritus sanctus, & non solum cum illa committanter se habet Spiritus sanctus; sequitur in illo priori, quo formaliter intelligitur Filius procedere, esse etiam Spiritum sanctum cognitum, & ita ut obiectum morire, & esse obiectum principium: aut si tunc nondum est, sit ut non procedat verbum formaliter